

МОДЕЛЮВАННЯ В СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ

Єршова Наталя Юріївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економічного аналізу та обліку

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»

В умовах інноваційної економіки зовнішнє середовище виступає істотним фактором, яке впливає на діяльність економічних суб'єктів. У зв'язку з чим, виникає потреба в розширенні обсягів інформації, використовуваної для прийняття управлінських рішень, у тому числі стратегічного рівня.

Філософія стратегічного управлінського обліку націлена на розкриття інформаційного простору особам, які приймають стратегічні управлінські рішення (з відповідним рівнем забезпечення якості) і перетворення змін зовнішнього оточення на сприятливі можливості та результати. Моделювання в стратегічному управлінському обліку надає можливість конструювати облікові моделі, орієнтовані на вирішення окремих стратегічних управлінських завдань. Метод моделювання також актуальний при створенні організаційної моделі стратегічного управлінського обліку на підприємствах.

Моделювання як науковий метод давно почав використовуватися у системі наукових досліджень загалом та обліку зокрема. У методології науки термін «модель» часто використовується розширено, для визначення найрізноманітніших наукових побудов, зазначених рисами систематизації та регуляризації, наприклад, змістовних теорій, різних методик, розрахункових формул тощо. В цілому можна говорити, що модель – це один з найважливіших інструментів наукового пізнання, умовний образ об'єкта дослідження або управління, спрощена система, що використовується для імітації реальних господарських фактів, процесів і явищ. Важливою властивістю моделі є орієнтація на певну проблему, концентрація на проблемі і способі її вирішен-

ня [1]. Нарібаєв К. виділив чотири основні функції моделювання: організаційну, евристичну, предикативну і вимірювальну. Організаційна функція – це здатність моделі дозволити розташувати явно не пов'язані дані і виявити раніше непомічені взаємозв'язки. Евристична функція пов'язана з відкриттям нових факторів і методів, навіть якщо ці передбачення не можуть бути перевірені доступними в даний час засобами. Предикативна функція надає можливість отримати передбачення, які піддаються перевірці фізичними методами. Вимірювальна функція стає деякою мірою ідентичною з предикативною у чисельному вимірі. Таким чином, оцінка моделі включає перевірку її дій по відношенню до кожної з цих чотирьох функцій [2, с. 29].

Теорія моделювання в обліку має ґрунтовну історію і школу. Моделювання в бухгалтерському обліку сходить до робіт І. Шера, який математично обґрунтував сучасну процедуру обліку та розробив «балансову теорію». Ідеї статичного балансу розроблялися В. Ле Кутре, Г. Симоном. Модель динамічного балансу почалася від теорії О. Шмаленбаха. Синтетичний «статико-динамічний» баланс обґрунтований відомим вченим І. Буррія; апарат моделювання технологічних процесів при застосуванні нормативного методу обліку досліджував Е. Гільде [3; 4]. Досліджуючи моделювання у виробничому обліку В. Івашкевич вказує, що модель може розглядатися і як варіант організації системи обліку і контролю витрат, і як описання математичними засобами процесу формування собівартості продукції на підприємстві. В тому і другому випадку мета моделювання – встановлення кількісних і логічних залежностей між різними елементами системи чи процесу обліку [5, с. 116].

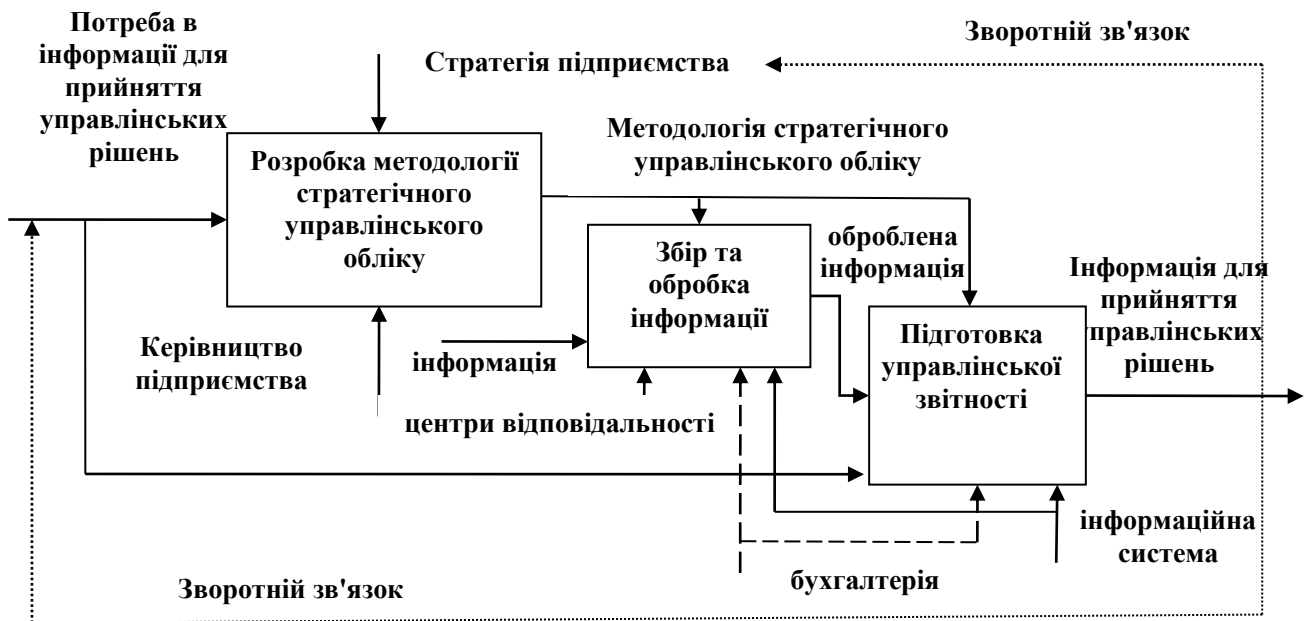
Моделювання в стратегічному управлінському обліку спрямовано на пошук переваг у засобах і методах формування стратегічної облікової інформації; сприяє більш повної реалізації вимог, покращенню якості облікової системи, підвищенню ступеню її керованості.

Організація стратегічного управлінського обліку на підприємствах передбачає: визначення основних принципів, припущень і вимог до системи обліку, особливостей облікового процесу; розробку механізму стратегічного управлінського обліку; розробку алгоритму стратегічного управлінського обліку; визначення результату стратегічного управлінського обліку; визначення процесу прийняття стратегічних рішень; технічне і програмне забезпечення обліку.

Контекстна діаграма моделі процесу стратегічного управлінського обліку на підприємстві представлена на рисунку 1.

Методологія стратегічного управлінського обліку формується під впливом управлінських запитів, які відповідають стратегічним цілям підприємства. Стратегічні цілі та завдання визначають коло певної інформації, методи та форми її збору та обробки. Оброблена інформація представляється у вигляді управлінської звітності. Представлена контекстна діаграма моделі процесу стратегічного управлінського обліку на підприємстві відповідає вимогам інформаційної системи: вона є інтегрованою для виконання функцій збору, зберігання, обробки і надання облікової інформації, і є з цієї позиції закритою; включає відповідальних; має контур зворотного зв'язку «менеджер – облік».

Контекстна діаграма моделі процесу стратегічного управлінського обліку на підприємстві може бути розширена за рахунок компонентів, взаємозалежне функціонування яких підвищить якість інформаційно-аналітичного забезпечення процесу стратегічного управління: 1) оціночні і порівняльні показники діяльності; 2) стратегічне планування діяльності (бюджетування); 3) облік і управління витратами.

Рис. 1. Контекстна діаграма моделі процесу стратегічного управлінського обліку на підприємстві

1. Формування системи оціночних і порівняльних показників діяльності відбувається при моделюванні цілей підприємства в набір вимірних показників та їх зіставлення з внутрішніми процесами. Показники дозволяють формалізувати стратегію компанії, збалансувати її цілі та забезпечити компроміс суперечливих інтересів різних груп впливу. На верхньому рівні облікової системи підприємства перебувають узагальнені фінансові індикатори її діяльності. Ці управлінські реєстри формалізують кількісно виражені цілі підприємства, ставлять основні завдання та дають загальні орієнтири комерційної успішності діяльності. На наступних рівнях інформація, що міститься у звітах, повинна забезпечувати можливість розкриття і діагностики причин, що зумовили ті чи інші значення індикаторів верхнього рівня. Це передбачає можливість отримання більш детальної інформації по певному показнику з допомогою «розгортки» показника, виявлення причин відхилень значення показника від нормативу, вихід на дані, по яким він був розрахований інші показники. Ця інформація повинна надаватися або за заздалегідь визначеними регламентами, або за оперативними запитами в межах визначених для менеджерів прав доступу до інформації.

2. Стратегічне планування діяльності (бюджетування) відбувається при моделюванні розподілу ресурсів, необхідних для здійснення відповідних управлінських заходів. Стратегічне планування потребує специфічної інформації про зовнішнє середовище, про відносини підприємства з іншими агентами ринку, про обсяг і структуру ресурсів, потрібних задля досягнення цілей. Тому, при реалізації стратегії підприємства необхідно чітко структурувати виконання поставлених завдань у часі і пов'язати з ресурсами, необхідними для їх здійснення, оптимізувавши розподіл ресурсів для досягнення цільових значень відповідних показників. З цією метою використовується стратегічний бюджет.

3. Облік і управління витратами описується моделюванням витрат на реалізацію стратегічних та операційних ініціатив.

Взаємозв'язок окремих компонентів моделі стратегічного управлінського обліку реалізується в процесі управління та прийняття стратегічного управлінського рішення, найважливішою передумовою ефективності якого є визначення цілей, що утворюють ієрархічну структуру. Зіставлення фактичних і запланованих результатів у різних формах управлінської звітності забезпечує необхідний зворотний зв'язок і реалізацію можливих коригуючих дій.

Список використаних джерел:

1. Тихомиров М. В. Основные виды моделирования, применяемые при исследовании управленческого учета / М. В. Тихомиров // Экономический анализ: теория и практика. – 2006. – № 1. – С. 17-19.
2. Нарисбаев К. П. Организация и методология бухгалтерского учета / К. П. Нарисбаев. – М.: Финансы и статистика, 1983. – С. 29.
3. Сидорова М. И. Эволюция моделей бухгалтерского учета / М. И. Сидорова // Научная жизнь. – 2013. – № 9. – С. 119-121.
4. Безверхий К. В. Моделювання внутрішньої обліково-контрольної системи в умовах поопераційно-орієнтованого калькулювання на підприємствах торгівлі / К. В. Безверхий // Розвиток бухгалтерського обліку і контролю як науки: Тези виступів XIV Міжн. наук.-практ.конф., м. Житомир, 4-5 листопада 2014 р. – Житомир, 2014. – С. 17-18.
5. Ивашкевич В. Б. Бухгалтерский управленческий учет: учеб. для вузов / В. Б. Ивашкевич. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 704 с.